

# Pripomíname si ...

## August 2018

### 1. august

*Horváth-Stansith (Horvát), Georgius de Gradetz (Gregor)*

„náboženský spisovateľ, župný hodnostár (1. 8. 1558 Körmend, Maďarsko – 15. 1. 1597 Strážky). Vychovávali ho poručníci určení otcom, okrem iných pécsky biskup Juraj Draškovič. Po absolvovaní domácich škôl študoval pravdepodobne na univerzitách v Padove, Baseli, Štrasburgu, Ženeve a Wintenbergu. Počas štúdia a po jeho skončení cestoval po Taliansku, Švajčiarsku, Francúzsku, Veľkej Británii, Nemecku, Rakúsku a asi od r. 1581 hospodáril na majetkoch na Spiši. V rokoch 1590 – 1592 bol spišským podžupanom. Bol prívržencom a podporovateľom reformácie, s ktorou sa zoznámil počas pobytu v západnej Európe. Na Majetku v Strážkach okolo roku 1588 založil školu – gymnázium, známu v celom Uhorsku. Povolal na ňu popredných domácich i zahraničných učiteľov, na udržiavanie školy a podporu jej chudobnejších študentov ročne vynakladal asi 600 zlatých. Školu sám viedol a prednášal na nej dialektiku, etiku a rétoriku. Zasaňoval do dobových teologických sporov v protestantských cirkvách, najmä do zápasov okolo Formula Concordiae, ktorej bol zástancom. Svoje názory prezentoval na kolokviu v júni 1591 v Csepregu, v decembri 1595 a v januári 1596 v Kežmarku v niekoľkých polemických spisoch v boji s tzv. kryptokalvinizmom, najmä s kežmarským farárom Sebastiánom Lammom. V týchto sporoch odmietal odstraňovanie umeleckých artefaktov z evanjelických chrámov a tam, kde im hrozila skaza, usiloval sa o ich záchranu, preto je považovaný za jedného z predchodcov starostlivosti o záchranu umeleckých a historických pamiatok. Pre gymnázium vybudoval knižnicu. V maďarskom preklade vydal protikalvínske spisy M. Chemnica (Bardejov, 1587, 1588) a v rukopise zostali jeho záznamy z ciest po Európe“ (Kollárová 2006, s. 417)<sup>1</sup>.



### 3. august

*Gerster, Vojtech*

„projektant, stavebný inžinier (3. 11. 1850 Košice – 3. 8. 1923 Budapešť). Študoval na gymnáziu v Pešti a na Vysokej škole technickej v Budapešti. Po štúdiách pracoval ako pracovník stavebnej firmy u svojho švagra Kausera. Neskôr sa zamestnal v rôznych stavebných a projekčných spoločnostiach v Uhorsku i v zahraničí. Od roku 1919 bol vedúcim stavebného riaditeľstva kanálu Dunaj – Tisa. Gerster sa zúčastnil na vypracovaní projektov a realizácií významných vodných ciest a železníc. V roku 1876 sa stal pomocníkom F. Lessepsa a Š. Túrra pri prieskume výstavby Panamského prieplavu, prvý navrhol jeho trasu. Bol účastníkom expedície pri jej vytyčovaní“ (Mináč 1987, s. 185)<sup>2</sup>. „Gerster bol aj projektantom prvej alternatívy návrhu železničného spoja medzi Spišom a Gemerom, konkrétne medzi Vysokými Tatrami a Dobšinskou ľadovou jaskyňou. Podobné návrhy sa neskoršie znova a znova

<sup>1</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol. Spišská Belá. 2006.

<sup>2</sup> MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉČZY. Slovenský biografický slovník E - J: (od roku 833 do roku 1990). 1987.

objavovali v rôznych mutáciách a boli motivované snahami o rozvinutie cestovného ruchu na Slovensku“ (Bohuš 1973, s. 30)<sup>3</sup>.

### 3. august

*Nendtwich (Nendtvich), Tomáš*

„prírodovedec, lekárnik (1782 Kežmarok – 3. 8. 1858 Pécs, Maďarsko). Študoval v Kežmarku, Debrecíne a farmáciu na univerzite v Pešti. Praktikantom bol v Kluži a lekárnikom v Pešti. Od roku 1805 bol lekárnikom a majiteľom lekárne v Pécsi. Venoval sa botanike a entomológii. Zbieral rastliny v Baranianskej stolici a v Slavónii. Spolupracoval s botanikom J. Sadlerom. Pripravil bohatú zbierku motýľov a herbár, ktorý daroval botanickej záhrade v Pešti a na základe ktorej napísal jeho syn Karol monografiu o rastlinstve Pécsu a okolia. Nendtwich prispel do zborníka prác putovnej spoločnosti uhorských lekárov a prírodovedcov“ (Maťovčík 1990, s. 281)<sup>4</sup>.

### 4. august

*Grünburg, Mayer (Meir)*

„rabín (1910 Kežmarok – 4. 8. 1993 Fleischmanns, N.Y., USA). Vyrástol ako najstarší syn vrchného rabína Simchu Nátana v Kežmarku, kde vyštudoval tunajšiu ješivu, zapojil sa do študentských aktivít a bol veľmi uznávaný. Ako 25-ročného ho 28. 5. 1935 zvolili do ortodoxnej obce v Liptovskom Mikuláši za rabína – s podmienkou, že aj tam založí ješivu. Potom prišli vojnové udalosti a Mayerovi sa podarilo zachrániť mnoho Židov. Hranice s Poľskom neboli ešte až tak strážené, a tak mnohých poľských židovských utečencov (údajne okolo 2 000) mohol ukryť ako robotníkov v kožiarskych závodoch, doma alebo v synagóge. Po vypuknutí povstania odviezol mnohých (zdroje udávajú až 3000) do hôr a bol tam s nimi aj s manželkou. Tam v horách sa ich narodil prvý syn – spolu mali potom 3 deti. Po vojne bol pozvaný do Kežmarku, aby tam pokračoval ako rabín. V roku 1948 po prevzatí vlády ČSR komunistami a po založení štátu Izrael stratil nádej na vybudovanie živej obce, a tak sa r. 1949 s celou rodinou presťahoval do New Yorku. Ako uznávaný talmudista tam mal veľký úspech a 28 rokov slúžil ako rabín v Mladej izraelskej univerzitnej obci (Young Israel of University Heights) v Bronxe a ako dekan rabínskej vysokej školy Chaima Jozefa v Brooklyne, oboje v štáte New York. Stal sa členom rabínskej aliancie USA – ultraortodoxnej skupiny asi 500 rabínov a riaditeľov rabínskych vysokých škôl, kde slúžil ako spolupredseda jej rabínskeho súdu a bol členom výboru Únie ortodoxných rabínov Ameriky a Kanady. Jeho deti, vnúčatá a pravnúčatá už niekoľkokrát navštívili Kežmarok“ (Baráthová 2009, s. 111)<sup>5</sup>.



<sup>3</sup> BOHUŠ, Ivan. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách. 1973.

<sup>4</sup> MAŤOVČÍK, Augustín, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Jozefína BALLOVÁ, Pavol PARENIČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, Dana LACKOVÁ a Marián MINÁRIK. Slovenský biografický slovník M-Q: (od roku 833 do roku 1990). 1990.

<sup>5</sup> BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009). 2009.

## 8. august

### *Bornemisza, Žigmund*

„chovateľ a tréner koní, organizátor jazdeckého športu, poľnohospodársky inžinier (8. 8. 1913 Košice – 5. 11. 1994 Kežmarok). V roku 1930 maturoval na jezuitskom gymnáziu v Päťkostolí a ukončil poľnohospodársku akadémiu v Debrecíne. Po druhej svetovej vojne hospodáril na matkinom majetku v Pečovskej Novej Vsi, potom v rôznych zadeleniach na viacerých štátnych majetkoch, naposledy v Toporci. Žil v Poprade. Venoval sa hlavne chovu koní a organizovaniu jazdeckého športu, čím sa stal legendou nielen na Slovensku, ale aj v Čechách a v Maďarsku. Od roku 1995 sa na jeho počesť koná v Tatranskej Lomnici Memoriál Ing. Žigmunda Bornemiszu, preteky v jazdeckých disciplínach“ (Kollárová 2004, s. 34)<sup>6</sup>.



## 8. august

### *Révai (Révay, de Réva), Ján Anton*

„cirkevný hodnostár, biskup (8. 8. 1748 Častkovce – 9. 1. 1806 Spišský Štiavnik). Narodil sa v turčianskej grófskej rodine. Študoval na gymnáziu v Trnave, kde absolvoval aj filozofické štúdiá. Právo študoval na univerzite vo Viedni a Budapešti, teológiu v Miláne, Ríme a Neapole. Kňazskú vysviacku prijal v roku 1770. Na žiadosť samotnej cisárovnjej Márie Terézie sa pod vedením viedenského arcibiskupa kardinála Migazzi zúčastnil osobnej návštevy u pápeža Klementa XIV, s ktorým nadviazal priateľstvo. Potom sa v roku 1771 vrátil späť do vlasti, kde vykonával poradcu viedenského arcibiskupa kardinála Migazziho a duchovného správcu novomanželskej rodiny veľkvojvodu Františka a Beatrice z Modeny. Neskôr sa opäť vrátil do Ríma, kde si vykonával doplňujúce štúdiá z teológie a kanonického práva, ktoré získal na Rímskej rote. Ako milovník umenia absolvoval v roku 1773 študijnú cestu do Neapola a po návrate do vlasti v roku 1773 sa stal farárom v Budíne. V roku 1774 ho cisárovná Mária Terézia vymenovala za spišského kapitulného kanonika a už v roku 1776 pôsobil ako kapitulný dekan, o rok neskôr ako katedrálny archidiakon v Spišskej Kapitule. V roku 1784 bol cisárom Jozefom II. vymenovaný za nitrianskeho veľprepošta. V tom čase zastával aj úrad nitrianskeho biskupského vikára. Révai založil a podporoval viacero nových cirkevných škôl. Založil napr. ľudovú školu v Jablonove a v Spišskom Štiavniku, kde sa rád a často zdržiaval v kaštieli, ktorý bol letným sídlom spišských biskupov. Vytvoril aj základiny na podporu študentov gymnázia v Levoči a v Podolínci. 24. 10. 1802 Révai zvolal diecézne zhromaždenie kléru do Spišského Štiavniku. Biskup Révai sa pričínal aj o obnovu a výstavbu viacerých kostolov v diecéze. Sám prispel k rekonštrukcii kostolov, zvlášť v Spišskej Teplici a v Spišskom Štiavniku. V roku 1799 dal vybudovať nový kostol vo Vyderníku, kaplnku a kúpeľnú budovu v Ľubovianskych kúpeľoch. Révai sa angažoval aj v politike. Bol členom Uhorského snemu. Po smrti svojho brata Petra Révaia v roku 1800 sa stal dočasným županom Turčianskej a Oravskej stolice a skutočným a tajným radcom cisárskeho veličenstva“ (Hromják 2014, s. 14-15)<sup>7</sup>.



<sup>6</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

<sup>7</sup> HROMJÁK, Ľuboslav. Ján Anton de Réva (Révay). 2014.

## 9. august

*Fraštia, Roman*

„zverolekár, politik (9. 8. 1898 Námestovo – 18. 3. 1983 Kežmarok). Na gymnázium chodil v Trstenej a Žiline. V rokoch 1919 – 1924 študoval na Vysokéj škole veterinárnej v Brne a roku 1927 získal doktorát. Pracovať začal v Kežmarku vo funkcii mestského veterinára, dokonca aj riaditeľa bitúnku. Ako uvedomelý Slovak sa zapájal do politicko-spoločenského diania v meste, kde Slováci popri Nemcoch tvorili menšinu. Ako člen Slovenskej ľudovej strany bol v rokoch 1929 – 1934 poslancom Národného zhromaždenia ČSR a v rokoch 1941 – 1945 poslancom Snemu Slovenskej republiky. Tu pracoval ako spravodajca sociálneho a zdravotného výboru. V období existencie Slovenskej republiky patrila medzi troch okresných veliteľov Hlinkovej gardy v Kežmarku. Napriek týmto vysokým funkciám nepatrila k sympatizantom nového štátu, a tým menej fašistického Nemecka; naopak – pomáhal prenasledovaným, partizánom, ba aj Židom (napr. zachránil rodinu Medzihradskú, kde pani bola židovského pôvodu). Po príchode Červenej armády ho z titulu funkcie v HG odviezli do Ruska, ale – ako hovorí rodinná tradícia – sami Kežmarčania napísali, ako Dr. Fraštia ľuďom pomáhal a takýmto spôsobom ho vyslobodili. Po návrate domov pokračoval Dr. Fraštia vo svojej veterinárnej práci a bol prijatý aj do Zväzu protifašistických bojovníkov. Od roku 1946 pôsobil aj ako predseda včelárskej organizácie, čo ešte viac zvýšilo jeho všeobecnú popularitu. Do dôchodku odišiel roku 1963, ale aj tak bol vždy ochotný pomáhať“ (Baráthová 2009, s. 90-91)<sup>8</sup>.



## 11. august

*Sennowitz, Matej*

„pedagóg, mineralóg, botanik (11. 2. 1763 Kežmarok – 11. 8. 1823 Prešov). Študoval na viacerých univerzitách v zahraničí, získal učiteľský diplom. Pôsobil ako riaditeľ dievčenskej školy, neskôr bol majiteľom súkromného dievčenského ústavu v Prešove. Popri pedagogickej práci sa venoval mineralógii a botanike, v roku 1812 zostavil a skatalogizoval 2 bohaté mineralogické zbierky, v roku 1820 založil v Prešove botanickú záhradu s domácimi i exotickými rastlinami, ovocnými kríkmi a stromami, úžitkovými a liečivými rastlinami a skleníkom, v ktorom pestoval aj citrusové stromy. Botanická záhrada slúžila na študijné a verejné účely. Sennowitz bol autorom pedagogických príručiek pre rodičov o výchove detí a prác o moderných smeroch vo výchove dievčat, vydával správy o činnosti svojho ústavu a v roku 1821 aj správu o botanickej záhrade. V roku 1811 vo viedenskom časopise Vaterländische Blätter publikoval článok o bardejovských minerálnych vodách. Od roku 1805 bol dopisujúcim členom Mineralogickej spoločnosti v Jene a od roku 1813 bol členom Učenej spoločnosti v Hanau“ (Maťovčík 1992, s. 205)<sup>9</sup>.

## 11. august

<sup>8</sup> BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSKÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. 2009.

<sup>9</sup> MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Pavol PARENIČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Marián MINÁRIK. Slovenský biografický slovník R-Š: (od roku 833 do roku 1990). 1992.

## *Szontág, Mikuláš*

„lekár, botanik (11. 8. 1843 Dolný Kubín – 2. 12. 1899 Starý Smokovec). Po gymnaziálnych štúdiách v Banskej Bystrici a v Šoproni odišiel do Viedne a roku 1868 získal na tamojšej univerzite doktorát všetkých vied lekárskych. Ešte ako štvorročný medik prejavil nevšednú statočnosť a obetavosť, keď sa v čase epidémie moru dobrovoľne ujal rizikovej práce v krompašskej infekčnej nemocnici. Po promócií pracoval ako lekár v Budapešti. Vysoké Tatry navštívil prvýkrát roku 1864. Vystúpil na Kriváň a na Poľský hrebeň. V Kvetnici Velickej doliny ho upútala pestrá a vzácna kvetena. Už v roku 1873 sa začal zaoberať otázkou založenia malého sanatória. V roku 1885 mal Mikuláš Szontágh dosť odvahy, aby začal konať. Materiálnu stránku, ktorá mu robila najväčšie starosti, pomohli vyriešiť bývalí veľkoslavkovskí urbárnici, keď mu s veľkým pochopením za bagateľ prepustili 20 jutár lesa ako stavebný pozemok aj s potrebným materiálom na drevený objekt sanatória. Sanatórium v Novom Smokovci sprístupnili verejnosti 1. júla 1876 a hoci ho nestačili kompletne zariadiť, vystriedalo sa v ňom do obvyklej zimnej prestávky prvých 124 pacientov. Od roku 1885 sa Nový Smokovec dosť rýchlo rozrastal. Pribudli ďalšie szontághovské sanatória, ale aj hotely, penzióny a vily iných majiteľov“ (Bohuš 1990, s. 26-27)<sup>10</sup>.



## *12. august*

### *Haaz, František*

„etnograf, učiteľ (12. 8. 1883 Spišská Belá – 30. 8. 1958 Odorheiu, Rumunsko). Absolvoval VŠVU v Budapešti. Od roku 1906 bol profesorom reform. akadémie v Odorheiu. Venoval sa najmä etnografii. Jeho kolekcia tvorila základ národopisných zbierok múzea v Odorheiu. Článkami, najmä o remeselnej a ľudovej umeleckej výrobe, prispieval do odborných časopisov“ (Mináč 1987, s. 254)<sup>11</sup>.

## *15. august*

### *Schwartner, Martin*

„zakladateľ modernej uhorskej štatistiky (1. 3. 1759 Kežmarok – 15. 8. 1823 Pešť, Maďarsko). Mladý Martin študoval na gymnáziách v Kežmarku (1772), Bratislave, Šoproni a na univerzite v Göttingene, kde študoval históriu, diplomáciu a štatistiku. Pôvodný úmysel Schwartnera – stať sa evanjelickým farárom – sa nespĺnil. V rokoch 1781 – 1784 bol vychovávateľom v rodine čanádskeho župana baróna Prónaiho. V rokoch 1784 – 1786 bol profesorom a konrektorom kežmarského gymnázia, kde prednášal históriu a štatistiku, ktorá sa jeho zásluhou zaviedla aj do učebných osnov tejto školy. V rokoch 1786 – 1788 učil na gymnáziu v Šoproni, napokon od roku 1786 prešiel do Pešti, kde na univerzite ako profesor prednášal diplomáciu a heraldiku a bol aj kustódom univerzitnej knižnice. Tu pracoval na náčrte štatistiky uhorského kráľovstva, pričom štatistiku definoval ako samostatnú vednú disciplínu. Paradoxom je, že katedru štatistiky peštianskej univerzity, o ktorú sa uchádzal r. 1803 a 1810, nedostal, hoci sa stal zakladateľom modernej uhorskej štatistiky. Prvé vydanie Statistik des



<sup>10</sup> BOHUŠ, Ivan. 23. Priekopník klimatoterapie: rozprávanie o objaviteľoch a obdivovateľoch Vysokých Tatier. 1990.

<sup>11</sup> MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉČZY. Slovenský biografický slovník E - J: (od roku 833 do roku 1990). 1987.



Königreichs Ungarn vyšlo v Pešti roku 1798. Schwartner napísal aj prvú učebnicu diplomacie. Celkovo napísal 5 kníh v nemčine a latinčine. Za svoje diela a priekopnícku prácu bol povýšený panovníkom Františkom I. v r. 1800 do zemianskeho stavu a dostal samostatný erb. So svojim rodným mestom bol stále v styku, keď roku 1806 vznikla v meste Literárna spoločnosť, ktorá zhromažďovala domáce a zahraničné knihy, noviny a časopisy. Schwartner prostredníctvom zakladateľa Jána Genersicha, profesora lýcea, bol v stálom styku so spolkom. V roku 1823 mu daroval svoju 12 000-zväzkovú cennú knižnicu a vysoký finančný obnos 15 000 zlatých na systematické dopĺňovanie kníh. Podobnú finančnú pomoc poskytol aj ako veno chudobným kežmarským dievčatám (pritom sa do konca života neoženil) a chudobným študentom zo Spiša. V roku 1815 bol za svoju činnosť vyznamenaný Zlatou dózou“ (Baráthová 2009, s. 249-250)<sup>12</sup>.

## 17. august

*Laincz, Norbert*



„akrobatický lyžiar, športovec (12. 4. 1973 Košice – 17. 8. 2003 Strážov pri Žiline, pochovaný v Červenom Kláštore). Norbert bol špecialistom na akrobatický zjazd a žil pre šport a športom. Na lyže sa prvýkrát postavil v dvoch rokoch a od tohto útleho veku sa systematicky pripravoval na kariéru akrobatického lyžiara. Bol členom Klubu akrobatického lyžovania ŠK Poprad, v ktorého farbách siahal na najvyššie miesta. Po prvýkrát sa na pretekoch zúčastnil v jedenástich rokoch a už vtedy svojimi výkonmi predbehol starších dorastencov. Ako jeho športové majstrovstvo dozrievalo, úspechy rástli. Svoju prvú zlatú medailu získal na Československom pohári v akrobatických skokoch s dopadom do vody v Ostrave – Vrbiciach. K nim sa postupne pridávali ďalšie a dnes môžeme konštatovať, že doteraz ho v počte získaných ocenení nepredbehol ani jeden slovenský akrobat na lyžiach. Zlatými písmenami sa do análov slovenského športu zapísal v zimnej sezóne 1995/96, kedy získal bronz v dvanásťdielnom seriáli Európskeho pohára v akrobatickom zjazde singel a dlhodobo patril medzi dvadsiatku, resp. 15-tku najlepších akrobatov v svetovom rebríčku. Noro však patril k všestranným športovcom. Občas prekvapil aj sám seba, keď na pretekoch cyklistov na horských bicykloch porazil aj profesionálov. Venoval sa aj kickboxu. Tragicky zahynul pri autonehode“ (Anonym 2003, s. 8)<sup>13</sup>.

## 18. august

*Weber, Artúr*

„spisovateľ, literárny historik (18. 8. 1888 Kežmarok – 19. 8. 1928 Berlín). Stredoškolské štúdiá absolvoval v Kežmarku. V rokoch 1906 – 1910 študoval na kolégiu J. Eötvösa v Budapešti. V roku 1910 zložil odborné skúšky z nemeckého, maďarského a francúzskeho jazyka a literatúry. V roku 1918 sa stal docentom. V rokoch 1911 – 1919 bol profesorom dievčenského gymnázia, od roku 1918 pracoval ako docent na univerzite v Budapešti. Od roku 1923 bol tlačovým atašé na maďarskom vyslanectve v Berlíne. Stal sa autorom prozaických prác a literárnohistorických monografií a štúdií W. Shakespearovi, H. von Kleistovi, M. Jósikovi, A. Szenci-Molnárovi. Osobitnú pozornosť venoval

<sup>12</sup> BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009). 2009.

<sup>13</sup> ANONYM. Skromný športovec s veľkým srdcom. 2003.

literárnej tvorbe a dejinám spišských Nemcov, zbieral a vydával ich prózy. Bol autorom monografie Die Zipser-Deutschen (1919)<sup>14</sup>.

## 19. august

*Vitásek, František*

„geograf, pedagóg (7. 1. 1890 Velká Bystřice, Česko – 19. 8. 1973 Brno). Od roku 1927 bol docentom a od roku 1931 profesorom na Univerzite J. E. Purkyňe v Brne. Po vojne sa stal nakladateľom a vedúcim Katedry pre geomorfológiu Československej akadémie vied. V Nízkych Tatrách skúmal stopy po ich zľadovatení, vo Vysokých Tatrách prehodnotil „večný“ firn (starý zrnitý sneh) na Medených lávkach a študoval zrážkové pomery. Pri Československej spoločnosti zemepisnej v Brne vytvoril Tatranskú komisiu. Za zásluhy o rozvoj zemepisných poznatkov o Slovensku sa stal čestným členom Slovenskej geografickej spoločnosti. V roku 1955 mu bol udelení Rad práce. Glaciologické a geomorfologické štúdie s tatranskými vzťahmi publikoval vo Zborníku Československej spoločnosti zemepisnej 1924 – 1930, v Geografickom časopise 1956 a inde. K albumu Otakara Štafla Vysoké Tatry (Praha 1928) napísal článok Zemepisný obraz a vývoj Vysokých Tatier. Na monografii Československá vlastiveda z roku 1929 sa autorsky podieľal spracovaním doby ľadovej na Slovensku so zvláštnym zreteľom na Belianske Tatry. Náležitú pozornosť venoval Tatrám aj vo svojej trojzväzkovej učebnici Fyzický zemepis (1934 – 1939), ktorá svojimi trom reedíciami dlhú dobu slúžila ako základná príručka všeobecnej fyzickej geografie na vysokých školách“ (Bohuš 2000, s. 13)<sup>15</sup>.

## 21. august

*Bonk, Jozef*

„učeň (24. 7. 1949 Hôrka – 21. 8. 1968 Poprad). Bol učňom na Učňovskej škole vo Veľkej. Keď 21. 8. 1968 vpadli vojská Varšavskej zmluvy do Československa, ľudia spontánne vyjadrovali svoj odpor. V Poprade na Námestí sv. Egídia (predtým Duklianskych hrdinov) sa zhromaždilo vyše 3000 ľudí, ktorí vlastným telom bránili postupu okupantov prichádzajúcich na tankoch. Okolo 13-tej hodiny zazneli tragické výstrely zo sovietskych tankov č. 622 a 638, ktoré zasiahli 15 ľudí. 19-ročný Jozef Bonk na mieste podľahol ťažkému zraneniu v brušnej oblasti. Jeho pohreb v Hôrke za účasti asi 1000 ľudí bol dôstojnou demonštráciou proti surovej vražde i bezohľadnej okupácii. Neďaleko miesta vraždy Jozefa Bonka (dom č. 27) bola už v roku 1968 inštalovaná pamätná tabuľa, ktorú normalizátori odstránili. Znovu bola odhalená 6. 2. 1990“ (Kollárová 2004, s. 33)<sup>16</sup>.



<sup>14</sup> MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan ŠIŠMIŠ, Zdenko ĎURIŠKA, Jarmila KOVÁČOVÁ, Jana KÁČEROVÁ, Pavol PARENIČKA, Alena TÁBORECKÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Mária ČERNÁ. Slovenský biografický slovník T-Ž. 1994.

<sup>15</sup> BOHUŠ, Ivan. České stopy ve Vysokých Tatrách. 2000.

<sup>16</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

## 23. august

### *Guhr, Michal*

„lekár, priekopník tatranskej kúpeľnej liečby a zimných športov v Tatrách (17. 3. 1873 Veľký Slavkov – 23. 8. 1933 Spišská Sobota, pochovaný vo Veľkom Slavkove). Michal Guhr získal základné vzdelanie v rodnom Veľkom Slavkove. V školskom roku 1884/1885 začal jedenásťročný navštevovať kežmarské lýceum. Študoval tam štyri roky a každý rok skončil s vyznamenaním. Dr. Guhr sa svojej alma mater odvdáčil tým, že od roku 1922 až do svojej smrti bol v škole seniorálnym dozorcóm a vedúcim lekárom školy. Michal Guhr sa štyri roky vzdelával na evanjelickom gymnáziu v Rimavskej Sobote, aby sa zdokonalil v maďarčine. Tu v roku 1892 maturoval. Medicínu vyštudoval na lekárske fakultách univerzít vo Viedni, v Berlíne a v Budapešti. V roku 1895 získal titul Dr. V rokoch 1895 – 1896 pôsobil ako vojenský lekár v posádkovej nemocnici vo Viedni a v rokoch 1896 – 1897 ako obvodný lekár pri Berehove na Ukrajine“. (Kollárová 2015, s. 9-13)<sup>17</sup>. „Keď v roku 1897 prevzal po svojom strýkovi Weszterovi prevádzku v Tatranskej Polianke, začal ju cieľavedome pretvárať v liečebnú osadu. Najprv začal so studenou vodoliečbou podľa Priessnitza a Kneipa. V roku 1907 vyrástlo Guhrovou zásluhou prvé účelové sanatórium, ktoré bolo vybavené ústredným kúrením a spôsobilé celoročne slúžiť. Pri výstavbe sa zameril na celoročnú klimatoterapiu. Na prelome rokov 1907/1908 ošetroval len sedem pacientov, potom ich však rýchle pribúdalo. Prví pacienti boli pľúcni tuberkulotici. Po vypuknutí prvej svetovej vojny prideliili Guhra k 1. viedenskej vojenskej nemocnici. Guhrova prax v tom čase sa stávala mnohostrannou, veď mnohí vojaci si popri rôznych ranách prinášali z frontu aj kožné choroby a neskôr neurózy. Koniec vojny znamenal pre Guhra návrat k starej medicínskej praxi. Osadenstvo Tatranskej Polianky sa s úľavou pustilo do rekonštrukcie zdravotníckych zariadení. Ústav v Tatranskej Polianke sa po vojne orientoval predovšetkým na Basedowovu chorobu a na poruchy látkovej premeny. Guhr si vlastnoručne viedol chorobopisy a zachytil priebeh liečby približne u 9000 „basedovákov“. Vedecké práce Guhra vychádzali v domácej i zahraničnej medicínskej tlači. Po celý rad rokov bol predsedom Spolku spišských lekárov a lekárníkov i Spolku tatranských lekárov a podpredsedom Zväzu tatranských kúpeľov a sanatórií. Najvýznamnejším ocenením jeho úspechov pri liečbe Basedowovej choroby bola roku 1931 účasť na kongrese o tejto chorobe v Cansas-City (USA), kde ho pozvali ako jediného Európana a požiadali v šiestich rôznych mestách o prednášky. Nárast pľúcnych ochorení nútil Guhra ponechať časť lôžkovej kapacity aj v povojnových rokoch tuberkulotikom. V roku 1923 bol jedným z Guhrových pacientov aj známy predstaviteľ českej poézie Jiří Wolker. Guhr sa však napokon stal sám obeťou svojho povolania. Po trojmesačnom boji s nadobudnutou otravou krvi podľahol nákaze v spišskosobotskej nemocnici“ (Bohuš 1990, s. 28-30)<sup>18</sup>.



## 23. august

### *Lorenc, Vištor*

„strojný inžinier, horolezec, športovec (23. 8. 1843 Kroměříž, Česko – 21. 8. 1915 Levoča, pochovaný v Krompachoch). Jeho otec bol učiteľom a známym národným buditeľom. Vďaka usilovnosti získal roku 1868 na viedenskej polytechnickej univerzite



<sup>17</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana. Dr. Michal Guhr: lekár srdca a duše. 2015.

<sup>18</sup> BOHUŠ, Ivan. 25. Doktor Michal Guhr: rozprávanie o objavovateľoch a obdivovateľoch Vysokých Tatier. 1990.



diplom strojného inžiniera. Ako študent a neskôr ako asistent sa vo Viedni zapájal do aktivít rôznych panslavistických združení, najmä študentského spolku Slávia, kde začal robiť „starostu“. Roku 1870 Viktor Lorenc nastúpil na post prevádzkového inžiniera v železniarni Stará maša v Krompachoch. V nasledujúcom roku sa oženil so Želmírou Máriou Hurbanovou, dcérou Jozefa Miloslava Hurbana. Predčasne však zomrela. Lorenc sa v roku 1886 oženil druhýkrát, s dcérou pokladníka železniarní Gizelou Gráfovou. V rokoch 1888 až 1890 úspešne pracoval na zavedení elektrolýzy na získavanie medi a striebra. V roku 1887 vznikla v Krompachoch nová železiareň, ktorá „pohltila“ Starú mašu. Lorenc sa v novom podniku necítil dostatočne využitý a ohodnotený. Nakoniec sa s rodinou rozhodol z Krompách odísť. Usadil sa v Budapešti, kde si zriadil „Technickú kanceláriu“. Viedenský patentový úrad zaregistroval niekoľko jeho patentov nielen z oblasti strojárstva, ale aj z účtovníctva. Lorencovo technické nadanie bolo vyvážené láskou k prírode. Na prvú veľkú „vandrovačku“ sa vybral s priateľmi Drexlerom a Mückom v roku 1858. Lorenc navštevoval Tatry najintenzívnejšie v období, keď pôsobil v Krompachoch. Členom Uhorského karpatského spolku bol od roku 1875. Vo svojich horolezeckých aktivitách sa zamerával na vyhľadávanie nových sedlových priedchodov a ako jeden z prvých sa venoval aj zimnej turistike. Často využíval služby slovenských vodcov Jána Pastrnáka a Jána Rumana zo Štôly. V ich spoločnosti sa mu podarilo nájsť novú výstupovú trasu – Batizovskú próbou – na Gerlachovský štít. Medzi jeho ďalšie prvovýstupy patrí prechod Žabím sedlom z Doliny Rybieho potoka do Mengusovskej doliny s vodcom Jánom Rumanom mladším v roku 1875 a prvý výstup na Nákovu Končistej, niekedy v rozmedzí rokov 1874 – 1891. Ako prvý po mene známy turista vyšiel v roku 1875 od Popradského plesa cez Sedlo pod Ostrvou na Ostrvu a v roku 1878 z Javorovej doliny na Javorové sedlo“ (Bohuš 2013, s. 18-19)<sup>19</sup>.

## 23. august

### *Ratzenberg, František*

„básnik, evanjelický kňaz (23. 8. 1863 Švedlár – 1. 12. 1930 Levoča). Ľudovú školu navštevoval a najskôr sa učil za stolára vo Švedlári, v rokoch 1876 – 1884 študoval na gymnáziu v Kežmarku, v rokoch 1884 – 1888 teológiu na evanjelickej teologickej akadémii v Prešove, v rokoch 1888 – 1889 na univerzite v Greifswalde a v roku 1888 bol vysvätený za kňaza. Po štúdiách precestoval severné a západné Nemecko. Po návrate sa nakrátko stal evanjelickým kaplánom v Toporci, v rokoch 1890 – 1893 v Červenici, v rokoch 1893 – 1908 bol farárom a učiteľom náboženstva v Levoči a od roku 1908 v Spišskej Belej. Literárne ovplyvnený tvorbou E. Lindnera písal od roku 1882 básne v nárečí spišských Nemcov inšpirovaný ich každodenným životom. Ako výrazový prostriedok využíval živý ľudový humor. Prispieval do periodík Karpathenpost a Zipsler Bote“ (Maťovčík 1992, s. 47)<sup>20</sup>.

<sup>19</sup> BOHUŠ, Ivan ml. Vynálezca, horolezec, obeť dôvery: (k 170. výročiu narodenia Viktora Lorenca). 2013.

<sup>20</sup> MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Pavol PARENIČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Marián MINÁRIK. Slovenský biografický slovník R-Š: (od roku 833 do roku 1990). 1992.

## 24. august

*Kula, Ján*

„lekár (10. 6. 1912 Dlhé Stráže – 24. 8. 1973 Poprad). Gymnázium skončil v Levoči v roku 1930. V roku 1936 promoval na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po promócií pôsobil ako vojenský lekár v Nitre, v rokoch 1947 – 1948 ako okresný zdravotný referent v Levoči a v roku 1948 ako okresný lekár v Kráľovskom Chlmci. Do Popradu prišiel v roku 1948 ako okresný lekár, neskôr ako praktický lekár a závodný lekár ČSD. Krátko pôsobil ako riaditeľ OÚNZ v Poprade. Popri funkcii lekára vykonával zdravotnícku osvetu, bol aktívny členom a funkcionárom Československého Červeného kríža. Publikoval odborné články v rôznych odborných časopisoch“ (Kollárová 2004, s. 126)<sup>21</sup>.

## 27. august

*Lohner, Štefan*

„dôstojník, robotník (23. 11. 1912 Spišské Podhradie – 27. 8. 1973 Košice). Po ukončení ľudovej školy sa vyučil za krajčír. Najskôr pracoval ako krajčír, neskôr ako stavebný robotník na viacerých miestach na Slovensku. Vojenskú prezenčnú službu nastúpil v roku 1934 k Horskému pešiemu pluku 4 v Jelšave a do zálohy bol preložený v roku 1936 ako desiatnik v zálohe. Od augusta 1937 býval v Poprade, kde pracoval ako robotník. Ako ilegálny pracovník sa v roku 1937 zapojil do protifašistického odboja. Spolupracoval pri vydávaní ilegálnej tlače a organizoval sabotážne akcie. V roku 1943 v Poprade za spolupráce s ďalšími ilegálnymi pracovníkmi pripravoval zbrane pre partizánov. 8. 10. 1943 bol zatknutý orgánmi ÚŠB, odsúdený na 6 mesiacov a väznený v Prešove. Po prepustení z väzenia v apríli 1944 sa ihneď zapojil do príprav Povstania v Poprade a bol členom ilegálneho revolučného národného výboru. Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa pripojil k povstalcovi. Ako príslušník 1. čs. armády na Slovensku sa v dňoch 5.-6. 9. 1944 zúčastnil povstaleckých bojov o Telgárt. Od 10. 9. do 26. 10. 1944 pôsobil na obrannom úseku „Plesnivec“ II. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku. Podieľal sa na organizovaní partizánskych skupín na Liptove. Po potlačení Povstania do hôr pôsobil od 28. 10. 1944 ako politický komisár 2. pluku 4. partizánskej brigády až do 10. 4. 1945. V novembri 1944 sa zúčastnil piatich bojových akcií. 22. 3. 1945 bol povýšený na rotmajstra. Po oslobodení pracoval od roku 1945 do roku 1960 ako pracovník Povereníctva vnútra. Najskôr pracoval ako príslušník Oblastného bezpečnostného referátu v Košiciach, neskôr v Banskej Bystrici. Od roku 1960 pôsobil ako pracovník Východoslovenských železniární a Fakultnej nemocnice v Košiciach. Boli mu udelené medaily a vyznamenania: 2 x Československý vojnový kríž 1939, Rad SNP II. triedy, Československá vojenská medaila Za zásluhy I. stupňa, Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom, Sovietska medaila Za víťazstvo nad Nemeckom a ďalšie“ (Maniak 2014, s. 15-16)<sup>22</sup>.



<sup>21</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

<sup>22</sup> MANIAK, Marcel. Protifašistický odboj v okrese Poprad a Kežmarok. 2014.

## 28. august

*Petzval, Otto Baltazár*



„inžinier, matematik, univerzitný profesor, priekopník tvorby vysokoškolských učebníc matematiky a technickej literatúry v Uhorsku (6. 1. 1809 Spišská Belá – 28. 8. 1883 Budapešť). Študoval na gymnáziu v Levoči, filozofiu v Košiciach. Od roku 1828 pôsobil na geometrickom inštitúte v Pešti, v rokoch 1837 – 1850 bol profesorom na Katedre matematiky geometrického inštitútu, v rokoch 1851 – 1857 na Kráľovskej jozefínskej technike, od roku 1858 na univerzite v Pešti, v rokoch 1872 – 1873 bol suplujúcim profesorom na Katedre astronómie. Bol autorom učebníc a pôvodných vedeckých prác. Významne prispel k tvorbe maďarskej technickej a matematickej terminológie. V rokoch 1843 – 1849 a 1860 – 1863 bol dekanom filozofickej fakulty, od roku 1862 bol členom štátnej skúšobnej komisie stredoškolských učiteľov. Za svoju aktivitu bol vyznamenaný veľkou cenou UAV a v roku 1877 Radom železnej koruny III. triedy“ (Kollárová 2006, s. 423)<sup>23</sup>.

## 29. august

*Koch, Augustín*

„zámocník, automechanik, športový funkcionár a organizátor súťaží, športovec (29. 8. 1913 Križovany nad Dudváhom – 13. 9. 1998 Poprad). Základné vzdelanie získal v Cíferi a pokračoval v štúdiu na meštianskej škole a gymnáziu v Bratislave. Potom nastúpil ako učeň v závode na výrobu automobilov a železničných vozňov Tatra, a. s., v Prahe-Smíchov, kde bol pre dobré výsledky už počas štúdia zaradený ako pomocník výroby, neskôr už ako kvalifikovaný automechanik. Počas pôsobenia v Tatre, a. s., Praha-Smíchov navštevoval aj odbornú školu pre automechanikov pri Druhej štátnej československej priemyslovej škole v Prahe, ktorú ukončil v roku 1934. Pred a počas 2. svetovej vojny pôsobil v Čechách na správe veľkostatku Hrochův Týnec – Přestavky ako technik pri údržbe hospodárskych strojov a automobilov, súčasne pracoval ako technik pri opravách rádioprijímačov v závode Philips, koncesné rádio a elektrotechnický závod Hrochův Týnec. V roku 1945 sa vrátil na Slovensko a pracoval v Starom Smokovci ako autodopravca a neskôr ako vedúci novozaloženej automechanickej dielne komunálneho podniku v Novom Smokovci. V Poprade pôsobil od roku 1949 do roku 1955 v závode Vodostav, n. p., ako mechanik v stavebníctve. Na jeseň v roku 1955 pod vedením podniku Tatranské pily sa začala v Poprade výstavba zimného štadióna s umelou ľadovou plochou, kde nastúpil ako strojník až do roku 1975. Tu uplatnil svoje odborné znalosti pri zavádzaní umelej ľadovej plochy do prevádzky. Neuspokojoval sa ani s praktikami údržby či už v strojojnici, alebo na ľade a rôznymi zlepšovacími návrhmi zjednodušoval a uľahčoval prácu sebe i svojim pomocníkom. Bol evidovaným zlepšovateľom, podal 8 zlepšovacích návrhov v hodnote úspor 100 000 korún. Po skúsenostiach v práci na zimnom štadióne v Poprade zavádzal do prevádzky i nové zimné štadióny – v Spišskej Novej Vsi, v Liptovskom Mikuláši a v Poľsku (Nowy Targ). Po dokončení výstavby nového krytého zimného štadióna sa na škodu veci starý zimný štadión odstaviť, a preto už ako dôchodca nastúpil v roku 1975 do a. s. Stavomontáže Poprad ako zámočník, kde bol až do roku 1988. Neskôr pracoval v Obchodnom dome Prior v Poprade (do 31. 1. 1989). Aktívne pracoval i ako funkcionár vo Zväzarme a telovýchovnej jednote. Po technickej stránke viedol výstavbu kolkárne pre kolkársky oddiel, ktorý začal fungovať pod hlavičkou LVS vo februári v roku 1973. V roku 1975 mu bola udelená

<sup>23</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana. Spišská Belá. 2006.

plaketa Za zásluhy pri organizovaní Československých spartakiád. Dlhé roky viedol Svojpomocnú autodielnu Zväzarmu v Poprade, bol spoluorganizátorom motocyklovej súťaže Popradská valaška i automobilovej súťaže Really Tatry. Stal sa jedným zo zakladateľov Tatranského veterán car klubu v Poprade (1977), kde pracoval ako technický komisár pri prehliadkach historických vozidiel. Sám v povojnových rokoch pretekal na motocyklových súťažiach, ktoré sa konali v oblasti Vysokých Tatier“ (Kollárová 2004, s. 111-112)<sup>24</sup>.

---

<sup>24</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

## Udalosti (vyberáme ...)

### 340. výročie (1678)

#### *Povstanie kežmarského rodáka kniežata Imricha Thökölyho*

„V roku 1678 vypuklo povstanie, ktoré viedol kežmarský rodák Imrich Thököly. Do jeho armády vstupovali tí, ktorých sa stále viac dotýkalo obdobie zvýšenej protireformácie, zvyšovania daní, biedy. Dúfali, že sa všetko zmení k lepšiemu. Imrich ešte ako chlapec ušiel pred dobytím Oravského zámku „bez všetkého, len aby si život a dušu zachoval“. Po úteku z Oravy sa utiahol do Sedmohradska – ohniska proticisárskych povstaní. V roku 1678 sa stal aj on veliteľom ďalšieho povstania uhorskej šľachty a so svojimi vojskami vťiahol úspešne do Horného Uhorska. Jeho vojská prichádzajú na Spiš už v máji 1678 a 4. augusta vstupuje Imrich triumfálne do Kežmarku. Čo je prvé – odníma katolíkom Kostol sv. Kríža a dáva ho evanjelikom. O viac ako mesiac, 15. 9. 1678, vstupuje do Kežmarku 900 cisárskych vojakov a kostol sa vracia katolíkom. Nemecké obyvateľstvo Spiša, ktoré boli evanjelické, spočiatku verilo Thökölymu, ale po čase bolo rovnako sklamané ako za predošlých povstaní. Dňa 2. 8. 1680 chceli kuruci kežmarským obyvateľom odohnať stáda, na čo sa tí postavili proti nim. V nerovnom boji, keď kurucom prišla na pomoc 500-členná jazda, boli zabití niekoľkí mešťania a 35 bolo vzatých do zajatia, za čo žiadali výkupné 4 000 zlatých, 100 ks anglického súkna a jeden cent pušného prachu. Mesto na vyplatenie nemalo peňazí a od stále narastajúcich hrozieb ho zachránil 17. 8. 1780 náhly príchod Imricha Thökölyho s 500 jazdcami. Koncom toho istého roku sa kurucká posádka rozrástla o ďalších 1000 mužov, ktorých muselo mesto živiť a finančne zabezpečovať. Dňa 16. 9. 1682 vydal Imrich Thököly pre mesto Kežmarok ochranný list, v ktorom zakazuje „v našom meste Kežmarku, dedičnom našom majetku“ všetkým svojim vojakom znepokojovať obyvateľov v meste i na predmestí, ničiť ich majetky, odháňať dobytok a páchať akúkoľvek škodu“ (Baráthová 2012, s. 143-144)<sup>25</sup>.



**Imrich Thököly**

<sup>25</sup> BARÁTHOVÁ, Nora, Karin FÁBROVÁ, Marta KUČEROVÁ a Vladimír VRÁBLIK. História Kežmarku do polovice 18. storočia. 2012.

## 145. výročie (1873)

### *Vznik Uhorského karpatského spolku (UKS) v Starom Smokovci*

„Záujem o prírodu podnietil rozvoj turistiky a inicioval zakladanie turistických spolkov počas 19. storočia v celej Európe. UKS bol založený 10. augusta 1873 v Starom Smokovci a za predsedu zvolili statkára Gustáva Görgeyho zo Spišského Hrhova. Okrem neho mali veľkú zásluhu na rozvoji spolku aj profesori Ernest Grosz, Karol Koller, advokáti Jozef Engel, Pavol Kéler, statkár Karol Kostenszky a továrnik Samuel Kottlar. Sídlo spolku sa menilo. Prvým sídlom sa stal Kežmarok (1873 – 1883). Neskôr sa spolok presťahoval do Levoče (1884 – 1891) a do Spišskej Novej Vsi (1891 – 1918). Cieľom jeho činnosti bolo: „Spoznávanie pohoria Karpát, a to najmä jeho centrálnej časti – Vysokých Tatier, ich vedecký výskum, sprístupnenie zaujímavejších oblastí, podnecovanie a rozvíjanie záujmu o toto horstvo vo všeobecnosti.“ Spolok zorganizoval pre ochranu prírody a aj pre poznávanie svojej vlasti množstvo nadšencov, predovšetkým z maďarsko-nemeckej inteligencie. Jeho pôsobnosť siahala okrem Slovenska na Dolnú zem Uhorska a na sever do sliezskeho Vroclavu. Po vzniku centra si začal spolok zakladať svoje pobočky. Do roku 1918 bolo založených 20 pobočiek, z nich 14. februára 1886 vznikla Tatranská sekcia so sídlom v Kežmarku. Pracovne najtvorivejším a najintenzívnejším obdobím boli roky 1873 – 1883 (tzv. Kežmarská epocha), počas ktorých bolo sídlo UKS v Kežmarku. Napriek ročnému finančnému príspevku 35 grajciarov počet členov v spolku neustále rástol. Za prvé desaťročie bolo v spolku zapísaných už okolo 2 000 členov. Nezriedka sa stávalo, že prispievatelia naraz darovali 100, 200 i 500 zlatých adresne na stavbu chát a ciest. Toto dalo predpoklad k veľkej stavebnej činnosti. Počas desiatich rokov mal spolok 10 chát postavených vo Vysokých Tatrách. Spolok postavil množstvo vyhladkových veží, mostov a pod“ (Kollárová 2014, s. 39-41)<sup>26</sup>.



Odznak Uhorského karpatského spolku

<sup>26</sup> KOLLÁROVÁ, Zuzana a Mária JANČEKOVÁ. 500 rokov športu kežmarského. 2014.



## 50. výročie (1968)

### *August 1968 v Kežmarku*

„Dňa 18. augusta 1968 sa uskutočnilo stretnutie zástupcov Komunistickej strany Slovenska, ktorí pripravovali zjazd KSS v termíne na 26. august 1968. Tieto ich plány však prekázala o 3 dni zásadná politická zmena, ktorá mala vážny dopad na celé fungovanie spoločnosti. V skorých ranných hodinách 21. augusta 1968 československý rozhlas priniesol správu o vstupe vojsk piatich štátov Varšavskej zmluvy na územie republiky. Mnohí funkcionári a občania začínali byť označovaní za zradcov a kolaborantov. V skorých ranných hodinách sa zišli na Mestskom národnom výbore v Kežmarku funkcionári mesta a členovia Mestského výboru KSS, aby prerokovali vzniknutú situáciu a previedli príslušné opatrenia na usmernenie občanov mesta. Ľudia boli vyzývaní, aby zachovali pokoj a rozvahu a čelní funkcionári mestského národného výboru mali za úlohu zabezpečiť zásobovanie mesta. Bola tu nejednotnosť názorov členov na vzniknutú situáciu. V meste vznikol neobyčajný ruch. Obchody boli preplnené ľuďmi. Bolo potrebné regulovať nákupy. Jeden nákup nemal presahovať 2 kg chleba, 10 rožkov, 5 vajec, 2 kg múky, 1 kg soli a pod. Ale v prvý deň nákup regulovaný nebol. Obchodníci dávali ľuďom veľké papierové vrecia, do ktorých sa dával rôzny tovar. Vrecia sa prehadzovali cez plecia alebo ich ľudia ťahali za sebou. Nakoľko okupanti obsadili médiá, začali vysielat' tajné slobodné vysielacie. V Poprade vysielal okresný vysielateľ Severovýchodné Slovensko. V prvý deň okupácie bol vyhlásený celoštátny generálny štrajk. Na námestí pred radnicou sa zhromaždili ľudia, všetky hasičské autá, poštové auto, taxíky, súkromné vozidlá a o 12. hodine sa rozozvučali klaksóny áut i mestská siréna. V druhý deň z iniciatívy OV ČSZM a pod záštitou podniku Tatraľan sa podpisovala vernosť republike – podpísalo ju 3 800 Kežmarčanov. Občania ničili smerovky na cestách, vyvesili heslá proti vstupu vojsk. Sovietske vojská prechádzali cez Poprad smerom na západ. Organizácie z vyšších orgánov dostali pokyny na podávanie rezolúcií vyjadrujúcich jednotu ľudu s heslom: „Za Svobodu, za Dubčeka, za Černíka, za Smrkovského“. Protisovietskymi heslami boli popísané cesty, budovy, výklady obchodov, vydávalo sa množstvo rôznych letákov. V Kežmarku boli napr. heslá: „Každý občan sa predstaví okupantom: Dubček. Všetkých Dubčekov neumlčia. Jak ste prišli, tak pôjdete, u nás dlho nebudete“ atď. Námestie Sovietskej armády sa premenovalo na Námestie Alexandra Dubčeka, čo schválila dokonca aj rada MsNV. Nechýbali ani osobné útoky, slovné ani fyzické na zástupcov Mestského národného výboru v Kežmarku a členov strany. Mládež začala vydávať noviny Kežmarské hlasy, celkovo vyšlo 5 čísel, no do ich vydania prichádzali aj vydania novín z MsNV. Oslavy SNP sa uskutočnili v Kežmarku inak ako predchádzajúce roky. V oknách domov i pred radnicou horeli sviečky, v jednom okne bol obraz archanjela Gabriela, ktorý premáha a zabíja diabla; mládež spievala národné piesne, ktoré sa do roku 1968 zakazovali spievať, napr. „Hej, Slováci!“ Okoloidúcim mladí rozdávali trikolóry“ (Baráthová 2017, s. 207-211)<sup>27</sup>.

<sup>27</sup> BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Ivan CHALUPECKÝ, Mária JANČEKOVÁ a Božena MALOVCOVÁ. História Kežmarku od 2. polovice 18. storočia. 2017.

## Stanovisko

### Rady mestského národného výboru v Kežmarku k súčasnej situácii.

Rada Mestského národného výboru v Kežmarku na svojom zasadnutí prijalo k súčasnej situácii nasledovné stanovisko:

1. Tak ako jednýmysle sme odsúdili vpád okupačných vojsk do našej drahej vlasti, v súčasnosti odsudzujeme zotrvávanie okupačných vojsk na našom území a rozhodne sa pripojujeme k hlasom žiadajúcich ich urýchlený odchod. Naša ČSSR je suverenným a zvrchovaným štátom a jej okupáciu považujeme za čin násilný a nezákonný.

2. V tejto pohnutej dobe, náš MsNV plne sa bude riadiť len právoplatne zvolenými vyššími štátnymi a stranickými orgánmi a bude všemožne podporovať a plniť opatrenia vydané prezidentom republiky armádnym gen. Ludvíkom Svobodom, Národným zhromaždením pod vedením súdr. Smrkovského, vládou ČSSR vedenou súdr. Ing. Černíkom a ÚV KSČ na čele so súdr. Dubčekom. Odmietneme každý prípadný pokus slúžiť okupantom.

3. Pokus jednotlivcov alebo skupín, ktorí by konali proti nariadeniam našich legálnych štátnych a stranických orgánov, ktorí by porušovali Ústavu a platné zákony ČSSR a nariadenia MsV KSS a rady MsNV, budeme považovať za protizákonné a protištátne činy.

4. Rada MsNV súčasne hodnotí terajšiu situáciu v meste a konštatuje, že [zásobovanie obyvateľstva je sústavne preverované, pričom sa robia opatrenia na plynulosť zásobovania. Pokiaľ obyvatelia zachovávajú naďalej občiansku disciplínu, zásobovanie bude naďalej plynulé. Podporujeme vyjadrenie jednoty nášho obyvateľstva v meste vyvesením obrazov prezidenta republiky s. Svobodu a vedúceho tajomníka ÚV KSČ s. Dubčeka. Sme však zato, aby dôstojné heslá, dôrazňujúce našu jednotu boli písané pokiaľ možno v našom meste v ruštine, aby im rozumeli tí, ktorí došli do našej vlasti bez pozvania

5. Rada MsNV sa súčasne uzniesla premenovať Námestie Sovietskej armády na námestie Alexandra Dubčeka, čím je vyjadrená jednotu i vôľa obyvateľov nášho mesta.

6. Ako už niekoľko razy, obraciame sa znova na všetkých občanov nášho mesta, na našu mládež, aby naďalej bola zachovaná plná občianska disciplína, rozvaha a takto aby sme podporili urýchlený odchod okupačných vojsk.

7. Rada MsNV ďakuje týmto všetkým občanom a najmä mládeži mesta, ktorí doteraz vyjadřili jednotu našim najvyšším štátnym a politickým orgánom. Naším občanom a mládeži plne dôverujeme. Svoj postoj a občiansku jednotu naďalej podporme poctivou prácou na svojich pracoviskách. Občianska jednota celého národa prispeje k obnoveniu suverenity nášho štátu a k urýchlenému odchodu okupačných vojsk.

Veríme, že štátna a stranická delegácia v Moskve vedená našim prezidentom s. L. Svobodom a vedúcim tajomníkom ÚV KSČ s. A. Dubčekom donesie nám slobodu, po ktorej všetci tak túžime, aby sme mohli pokračovať v januári započatom demokratizačnom procese.

**NECH ŽIJE NAŠA DRAHÁ, SLOBODNÁ ČESKOSL. SOC. REPUBLIKA!**

## Zoznam bibliografických odkazov

ANONYM, 2003. Skromný športovec s veľkým srdcom. In: *Podtatranské noviny*. ISSN 1210-2423. Roč. 44, č. 35, s. 8.

BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ, 2009. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-02-7.

BARÁTHOVÁ, Nora, Karin FÁBROVÁ, Marta KUČEROVÁ a Vladimír VRÁBLIK, 2012. *História Kežmarku do polovice 18. storočia*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-17-1.

BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Ivan CHALUPECKÝ, Mária JANČEKOVÁ a Božena MALOVCOVÁ, 2017. *História Kežmarku od 2. polovice 18. storočia*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-46-1.

BOHUŠ, Ivan, 1973. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách. In: *Vysoké Tatry*. Roč. XII, č. 5, s. 30.

BOHUŠ, Ivan, 1990. 23. Priekopník klimatoterapie: rozprávanie o objaviteľoch a obdivovateľoch Vysokých Tatier. In: *Krásy Slovenska*. Roč. LXVII, č. 2, s. 26-27.

BOHUŠ, Ivan, 1990. 25. Doktor Michal Guhr: rozprávanie o objavovateľoch a obdivovateľoch Vysokých Tatier. In: *Krásy Slovenska*. Roč. 67, č. 6, s. 28-30.

BOHUŠ, Ivan, 2000. České stopy ve Vysokých Tatrách. In: *Česká beseda*. ISSN 1335-549X. Roč. VI, č. 11, s. 13.

BOHUŠ, Ivan ml., 2013. Vynálezca, horolezec, obeť dôvery: (k 170. výročiu narodenia Viktora Lorenca). In: *Tatranský dvojtýždenník*. Roč. 24, č. 25, s. 18-19. ISSN 1338-9882.

HROMJÁK, Ľuboslav, 2014. Ján Anton de Réva (Révay). In: *Kapitula : diecézny časopis Spišského biskupstva*. Č. 3 (2014), s. 14-15.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH, 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-969037-6-4.

KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol., 2006. *Spišská Belá*. Universum: Prešov. ISBN 80-89046-37-1.

KOLLÁROVÁ, Zuzana a Mária JANČEKOVÁ, 2014. *500 rokov športu kežmarského*. Kežmarok: JADRO. ISBN 978-80-89426-28-7.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, 2015. *Dr. Michal Guhr: lekár srdca a duše*. Tatranská Lomnica: Vydavateľstvo I&B. ISBN 978-80-89575-10-7.

MANIAK, Marcel, 2014. *Protifašistický odboj v okrese Poprad a Kežmarok*. Kežmarok: JADRO. ISBN 978-80-89426-29-4.

MAŤOVČÍK, Augustín, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Jozefína BALLOVÁ, Pavol PARENIČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, Dana LACKOVÁ a Marián MINÁRIK, 1990. *Slovenský biografický slovník M-Q: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-070-9.

MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan STRHAN, Jana KÁČEROVÁ, Mária ČERNÁ, Pavol PARENIČKA, Katarína SCHLENKEROVÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Marián MINÁRIK, 1992. *Slovenský biografický slovník R-Š: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-216-7.

MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan ŠIŠMIŠ, Zdenko ĎURIŠKA, Jarmila KOVÁČOVÁ, Jana KÁČEROVÁ, Pavol PARENIČKA, Alena TÁBORECKÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Mária ČERNÁ, 1994. *Slovenský biografický slovník T-Ž*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-111-X.

MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEĽ, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY, 1987. *Slovenský biografický slovník E- J: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská.